

Коваленко Олександр Вікторович
Україна, Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ВИЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЯКИМИ ПОВИНЕН ВОЛОДІТИ ФАХІВЕЦЬ ТУРИСТИЧНОГО СУПРОВОДУ (ГІД-ЕКСКУРСОВОД)

Кожен з нас коли-небудь зустрічався з екскурсоводами, відвідуючи різні міста, музеї, галереї, виставкові зали в своєму місті, буваючи в гостях, подорожуючи по світу. Саме вони допомагають нам дізнатися про історію різних країн, місцевостей, колекцій, про унікальні пам'ятки архітектури, про традиції і звичаї різних народів, і про багато іншого, про що буває складно дізнатися самотійно, перебуваючи в якомусь новому регіоні або музейному комплексі.

Кількість подорожуючих по світу зростає кожного року і тому постає нагальна потреба в кваліфікованих кадрах, які могли б зробити подорож або відвідування того чи іншого об'єкту яскравою, цікавою, інформативною та такою, яка запам'ятається надовго. Наразі проблема підготовки та підвищення кваліфікації фахівців туристичного супроводу (гідів-екскурсоводів) в нашій державі та світі є досить важливою та такою, яка вимагає скорішого вирішення.

Основною метою даної статті є визначити професійні компетентності якими повинен володіти фахівець туристичного супроводу (гід-екскурсовод).

Діюча в даний час структура підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців з вищою освітою для сфери рекреації і туризму склалася на початку перехідного періоду від планової економіки до ринкових відносин з урахуванням стану і потреби зазначених галузей, в умовах, коли швидкий розвиток потреби в рекреаційно-реабілітаційних та туристських послугах у населення 90-х рр. XX ст. викликав бурхливе зростання освоєння рекреаційних систем, рекреаційно-оздоровчих центрів, туристичних підприємств, турфірм і агентств. Виникла потреба за короткий термін підготувати кадри, які могли б на першому етапі

здійснювати основну діяльність, переважно в сфері туризму. Найбільш органічно питання підготовки фахівців вирішується в системі професійної освіти.

Сьогодні при розробці відповідних програм підготовки (перепідготовки), підвищення кваліфікації вкрай необхідно враховувати професійні компетенції фахівців туристичного супроводу (гідів екскурсів) що містять як загальнокультурні, так і професійні компетенції, актуальні для фахівців на всій території країни. Відповідний перелік компетенцій повинен включати регіональний блок компетенцій, при розробці яких необхідно відштовхуватися від специфіки туристських ресурсів регіону: природно-кліматичних особливостей, рельєфу місцевості, наявності небезпечних рослин, комах і тварин, наявності транспортних шляхів і туристської інфраструктури, політичної, економічної, криміногенної обстановки, історико-культурної спадщини та інших об'єктів показу. Необхідно також відзначити, що при підготовці програм повинні враховуватися питання атестації співробітників відповідних професій.

На нашу думку в рамках компетентнісного підходу в професійній освіті особлива увага повинна приділятися професійним компетенціям, тобто тим компетенціям (здібностям), які проявляються в конкретних професійних ситуаціях.

Як показує аналіз, професійні компетенції зазвичай поділяють на три групи [1]:

- вузькопрофесійні (спеціальні знання, вміння, навички, комплекси професійно важливих якостей і професійно значущих психофізіологічних властивостей, які діють в рамках однієї професії або спеціальності);

- поліпрофесійні (актуальні для групи професій або спеціальностей; допомагають фахівцеві діяти більш ефективно в професійному середовищі, працювати з більшою віддачею, забезпечують якість і надійність праці в рамках споріднених професій і залишаються актуальними протягом тривалого терміну);

- екстра-функціональні (не пов'язані з конкретними професійними функціями, використовуються в будь-якому професійному середовищі).

Під час нашої роботи, в рамках компетентнісного підходу, ми розглянули та проаналізували професійні компетентності гідів-екскурсовода. Адже професійна компетентність – це складна, інтегрована, системно організована якість людини, яка об'єднує соціально-особистісні якості та здібності людини, пов'язані з її професійною діяльністю [2].

У структурі професійних компетентностей можна виділити наступні складові:

- професійно-змістовні компоненти (теоретичні знання в сфері екскурсійної справи);
- професійно-діяльні компоненти (професійні вміння, апробовані в дії);
- професійно-особистісні компоненти (особистісні якості, які необхідні для реалізації екскурсійної діяльності);
- професійно-комунікативні компоненти (здатності до здійснення такого комунікаційного процесу, як екскурсія, знання комунікаційних технологій і вміння застосовувати їх в потрібному контексті).

Якщо посадові обов'язки та посадові інструкції для фахівців туристичного супроводу (гідів-екскурсоводів) існують, то професійні стандарти для цієї категорії фахівців в нашій державі до сьогодні відсутні. Тому провідні туроператори в ситуації, що склалася організовують підготовку гідів-екскурсоводів власними силами, за допомогою організації курсів.

Для успішної підготовки гідів-екскурсоводів назріла необхідність здійснювати цю підготовку на базі освітніх установ вищої професійної освіти. В даний час вітчизняна система вищої професійної освіти активно впроваджує різні освітні інструменти, одним з яких є компетентнісний підхід.

На нашу думку, формування програм підготовки фахівців туристичного супроводу (гідів-екскурсоводів) має ґрунтуватися строго на компетентнісному підході і враховувати весь спектр зацікавлених осіб, які необхідні для забезпечення високої якості навчання.

Отже, проаналізувавши професійні компетентності якими повинен володіти фахівець туристичного супроводу (гід-екскурсовод), ми визначили головні загальнокультурні компетенції:

- здатність до інтелектуального, культурного, морального та професійного саморозвитку та самовдосконалення;
- здатність до досягнення цілей і критичного переосмислення накопиченого досвіду;
- володіння культурою мислення, здатність до узагальнення, аналізу, сприйняття інформації, постановці мети і вибору шляхів її досягнення, уміння правильно, аргументовано і ясно будувати усну та письмову мову;
- готовність до сприйняття культури і звичаїв інших країн і народів, толерантно ставитися до національних, расових, конфесійних відмінностей, здатність до міжкультурних комунікацій в туристській індустрії;
- прагнення до постійного саморозвитку, підвищення своєї кваліфікації і майстерності, здатність до безконфліктної професійної діяльності в туристичній індустрії;
- готовність до кооперації з колегами, роботі в колективі та інші.

Під професійними компетенціями, в загальному, розуміється здатність майбутніх фахівців до успішної професійної діяльності, знання основ професії. Тому до професійних компетенцій гіда-екскурсовода можна віднести наступні компетенції:

- бути здатним ефективно реалізовувати актуальні завдання державної культурної політики в процесі організації екскурсійної діяльності;
- бути готовим використовувати технології організації екскурсійних послуг для проведення інформаційно-просвітницької роботи, організації дозвілля населення, забезпечення умов для реалізації патріотичного виховання;
- бути готовим здійснювати педагогічне управління і програмування розвиваючих форм екскурсійної діяльності всіх вікових груп населення, організовувати екскурсійні послуги відповідно до культурних потреб різних груп населення;

- знати нормативно-правові документи за змістом екскурсійних послуг і їх проектування;
- бути здатним розробляти нові екскурсії та екскурсійні програми;
- бути готовим до використання інноваційних методик по організації і проведенню екскурсій різних класифікаційних груп;
- бути здатним проектувати екскурсійну діяльність на основі вивчення запитів, інтересів з урахуванням віку, освіти, соціальних, національних відмінностей груп населення;
- бути здатним до комплексної оцінки екскурсій та екскурсійних програм.

Розглянувши та проаналізувавши загальнокультурні і професійні компетенції гіда-екскурсовода, слід зазначити дуже важливу особливість компетенцій, необхідних для даних фахівців. Це інтеграція, взаємопроникнення, злиття таких компетенцій, як лінгвістичні і професійні. Якщо при підготовці фахівців інших напрямків лінгвістичні компетенції (володіння мовою) відносяться до загальнокультурних компетенцій, то при підготовці фахівців туристичного супроводу (гідів-екскурсоводів) ця компетенція є і професійною.

Підсумовуючи все вищезазначене, можна зробити наступні висновки про те, що ми виділили основні компетенції, які необхідні для оволодіння професійною майстерністю фахівців туристичного супроводу (гідів-екскурсоводів). Такими є загальнокультурні (ключові) компетенції, професійні компетенції та лінгво-професійні компетенції. А саме детальний аналіз лінгво-професійних компетенцій і є перспективою наших подальших розробок.

Список використаних джерел

1. Зеер Э. Ф. Модернизация профессионального образования : компетентностный подход. Москва : Московский психолого-социальный институт, 2005. 216 с.
2. Овчарук О. В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Київ : «К.І.С.», 2004. 112 с.